

MENCEL Michał, ur. 26 IX 1884 w Błaiejewie, zm. 15 V 1967 w ytniej, działacz nar. i społeczny.

W 1902 wyjechał do Niemiec w poszukiwaniu pracy; 1905-22 był animatorem kultury muz. w Westfalii, działaczem Związku Polskich Kół Piewackich, członkiem Tow. Piewaczego Kalina w Recklinghausen; od 1907 działał w Tow. Czytelni Lud. (m.in. rozprawdzał poi. ksi. ki i podr czniki do nauki j. zyka poi.); 1914 brał udział w walkach na froncie niem.-franc.; 1917 z polecenia Komitetu Wykonawczego Polaków w Niemczech został zał. i kierownikiem l. prywatnej szkoły poi. w Recklinghausen; od 1919 był prezesem Zjednoczenia Zawodowego Pol. w Recklinghausen; na rzecz polsko ci działał w Komitecie Plebiscytowym w Bottrop, Gelsenkirchen, Heme, Herten, Recklinghausen, Wanne-Eickel; agitował Polaków z Westfalii i kierował ich do walki w powstaniach l. skich; przygotowywał tak e kandydatów do nauczania j. zyka pol. na emigracji; 1922 wyjechał na Góry l. sk. gdzie w ytniej został kierownikiem szkoły powsz. (1930-31 rozbudował j.), wybudował remiz (po 1924), przedszkole (1930-31), organizował budowę neogot. kaplicy Wniebowzicia NMP (1924-28), założył poi. teatr amatorski (repertuar nar. i kat.); pełnił te. liczne funkcje społ., m.in. był regionalnym działaczem Związku Powstańców l. skich (1924-39, koło Uchod czy Racibórz), Związku Obrony Kresów Zach. (1926-39), członkiem Stow. Chrześcijańsko-Narodowego Nauczycielstwa Szkół Powsz. (od ok. 1927); brał udział w kampanii wrześniowej, po czym do 1940 ukrywał się w Katowicach; po powrocie do ytniej został aresztowany w ramach akcji likwidacji inteligencji pol. na l. sku; był więziony w Dachau, Gusen (1940), 1941-44 pracował jako przymusowy robotnik w Pankach i Krapkowicach; 1945-61 ponownie pełnił funkcję kierownika szkoły w ytniej; po II wojnie wiat, był represjonowany przez władze komunistyczne (1946 został aresztowany za poparcie S. Mikołajczyka); pozostawił dorobek r. kopii - mienny (m.in. prace autobiogr., z historii szkolnictwa i regionu, wspomnienia emigracyjne i obozowe, dziennik z I wojny wiat., listy).

J. Kłistała, *Martyrologium mieszkańców Ziemi Rybnickiej, Wodzisławia l. - skiego, or. Raciborza w latach 1939-1945. Słownik biograficzny*, Bielsko-Biała 2006, 211; M.M. Tytko, *Michał M. (1884-1967)*, [w druku].

Marek Mariusz Tytko